

БИТИ СОЦИОЛОГ СЕЛА

Библиотека ПОГРАНИЧЈЕ, књига десета
Оснивач Драгољуб Б. Ђорђевић

БИТИ СОЦИОЛОГ СЕЛА
СПОМЕНИЦА ЂУРЕ СТЕВАНОВИЋА
ЗБОРНИК РАДОВА ВОДЕЋЕГ НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

Приређивач и писац предговора
Драгољуб Б. Ђорђевић

Издавачи
Прометеј – Нови Сад
Машински факултет – Ниш
Балканска асоцијација за социологију села и
пољопривреде – Београд

За издаваче
Зоран Колунџија
Властимир Николић
Драгић Живковић

Рецензенти
Ђокица Јовановић
Јасмина Петровић
Оливера Марковић Савић

Илустрације
Александар и Јован Спасић

Компјутерска опрема и прелом
Прометеј, Нови Сад

Штампа
Прометеј, Нови Сад

Тираж
300

ISBN 978-86-515-0993-6 (Прометеј, Нови Сад)

Зборник од националног значаја припремљен је у оквиру пројекта 179013

ОДРЖИВОСТ ИДЕНТИТЕТА СРБА И НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У
ПОГРАНИЧНИМ ОПШТИНАМА ИСТОЧНЕ И ЈУГОИСТОЧНЕ СРБИЈЕ

који се изводи на Универзитету у Нишу – Машински факултет, а финансира
га министарство просвете, науке и технолошког развоја РС

БИТИ СОЦИОЛОГ СЕЛА

СПОМЕНИЦА ЂУРЕ СТЕВАНОВИЋА

ПРИРЕДИО И ПРЕДГОВОР НАПИСАО

Драгољуб Б. Ђорђевић

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Машински факултет
у Нишу

Балканска асоцијација
за социологију села и
пољопривреде –
Београд

2014.

СПОМЕНИЦА СЕ ОБЈАВЉУЈЕ
ПОВОДОМ ДВАДЕСЕТИХ ВЛАСИНСКИХ СУСРЕТА

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР

Од Дејана до Дејана: смирај социолога села Драгољуб Б. Ђорђевић	9
--	---

НЕОБИЧАН ЛИК СОЦИОЛОГА СЕЛА

Милош Немањић: Ђура Стевановић – интелектуалац пореклом са села	29
Љубиша Митровић: На трагу завета великих „учитеља енергије” Драгољуба Јовановића и Радомира Лукића (маргиналије о личности и делу Ђуре Стевановића)	35
Бошко Прокић: Ђура Стевановић докторанд академика Радомира Лукића	45

УПИТАНОСТИ СОЦИОЛОГИЈЕ СЕЛА

Милован Митровић: Проблеми и приступи у социологији села.	55
Срђан Шљукић: Има ли социологија села будућност?	77
Вера Мајерова: Рурална социологија као бескрајна пустоловина у Чешкој Републици	89
Петре Георгиевски: Карактеристике етнографског истраживања села у Поречу тридесетих година од пољског етносоциолога Јозефа Обрембског.	97

ЕСЕЈИ ИЗ СОЦИОЛОГИЈЕ СЕЛА

(НЕ)ПРИЛИКЕ СЕЛА И ПОЉОПРИВРЕДЕ

Душан Мојић: Млади на селу у Србији почетком трећег миленијума	123
Сузана Марковић Крстић: Социолошка перспектива резултата једног истраживања студентске омладине у Србији	139
Димитрије Буквић: Села у београдском атару: близу урбаног гротла, а тако далеко од урбанитета	165
Недељко Богдановић: Сеоске кућне задруге (середина 19. века)	175
Петар-Емил Митев, Светла Колева: Парадокси бугарског села	183
Евангелос Папанајоту, Марија Циуни: Компаративна анализа овчарства и козарства у Републици Србији и Грчкој	191

СЕОСКА КУЛТУРА У ПРОМЕНАМА

Драган Коковић: Култура и квалитет живота села	203
Ратко Р. Божовић: Град у селу – село у граду	215
Милош Марјановић, Ката Марјановић: Новосаграђени дом културе: прилика гастарбајтерског села	229
Драгољуб Б. Ђорђевић: Гладна врана и врбов прут	245

Миодраг Раичевић: Сићевачка икона, Велимир	265
Дејан Крстић: Култна места као потенцијал руралних средина	269
Петко Христов: Традиционални одговори на савремену несрећу – „омладински курбан” и друштвени живот бугарског села	291
ОД ЗЕМЉОДЕЛАЦА ДО АГРАРНЕ СОЦИОЛОГИЈЕ	
Милорад Божић: Аграрна социологија: бескрајна прича о пољопривреди и селу.	303
Видоје Стефановић: ПКБ: радници о руководиоцима	311
Сузана Марковић Крстић: Породична газдинства у социодемографском контексту српског села	314
Милован Вуковић: Будућност сељака	322
Јелена Јовановић: Село у пограничју: рак-рана српске државе	328
РЕГИСТАР ИМЕНА	333
О ПИСЦИМА И ПРИРЕЂИВАЧУ	335
CONTENTS.	339

ПРЕДГОВОР

ОД ДЕЈАНА ДО ДЕЈАНА: СМИРАЈ СОЦИОЛОГА СЕЛА*

Човек мора да успе тамо где је рођен. Кад ставите прст на глобус, ваше село је центар света. Овде је моја колевка.

Љубиша Николић

Идите у брда и разговарајте с људима, наћи ћете мудраце без иједне прочитане странице.

Тафил Мусовић

У мом осврту на лик и дело професора Ђуре Стевановића, да би се дочарао несвакидашњи социолошки ангажман, неће бити ситничаве анализе нити мртвих и непомичних описа. Нека ми буде допуштено да мало испретурам по његовом животу.

Дон

Једног ме опуштеног дана при катедарској седељци, и уз „Four Roses“, Милош Тасић,¹ кога шифровано именујем са МФА (Машински факултет, англистика), обазриво питао: „Професоре, извините, зар Вам проф. Ђура не личи на неког сицилијанског ‘Дона’?” Уистину – у секунду ми прођоше скупне слике с Ђуром и његов лик од првог сусрета до последњег гледања – млади колега је сто одсто у праву, др Стевановић је „плунути” Дон. Аколи, дешифрујем оно што ме жуљкало тридесет и пет година – „На кога ме то он неодољиво подсећа?” – онда ћу га и прозвати Доном. Отад, од 2008, без завитланције и увијања Ђури се обраћам с „Доне“, јер јесте Дон српске социологије села илити „‘Caro di tutti cari’ социологије села“. Погледајте само ту главу и како је оћелавела, то преозбиљно, ретко насмејано лице и изражене црте, те доновске замрачене наочаре, још и голему кожну торбу, па манир да се носе црна дворедна одела с тамним, лакованим ципелама... Дон Ђура

* Припремљено у оквиру пројекта Одрживост идентитета Срба и националних мањина у пограничним општинама источне и југоисточне Србије (179013), који се изводи на Универзитету у Нишу – Машински факултет, а финансира га Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС.

¹ Наставник енглеског језика на Машинском факултету Универзитета у Нишу (видети слику 1).

Стевановић је с прва невољно прихватио такво обраћање, али је у међувремену престао да се противи. Нема куд, оно је срасло с његовом појавом и одзивом у маленом кругу Катедре за друштвене науке. Нека му је, и он уме да изненади друштанце, да буде бисерно вицкаст.

Није ово социолошки хир доконих универзитетлија, још мање огрлица неукусних пошалица којима је претрпана домаћа жућкаста штампа, него домишљено „лепљење” припадајућег називља иним колегама. (Примерице, Драган Ј. Ристић, дугогодишњи хонорарни наставник немачког на Машинском факултету, истицао као уредник „Хаику новина“, Абрахам је Линколн [Lincoln], док професор др Петар-Емил Митев, проминентан бугарски социолог, толико сличи Лоренсу Оливијеу [Olivier], да када је са нама, а јесте често, осећамо се као да смо на даскама Олд Вика.)

Слика 1 – Дон у нишком „Казанцијском сокачеџу” (Д. Тодоровић, 2013)²

Раденик

Ђура је Стевановић рођен 31. августа 1939. године у земљорадничко-печалбарској породици од оца Светозара и мајке Десанке у селу Дејан код Власотинца. Детињство је провео у штедрија времена. Основну школу је завршио у селу Свође, Учитељску школу у Пироту, а дипломирао уз рад на Филозофском факултету Универзитета у Београду –

² У друштву чланова Катедре за друштвене науке Машинског факултета Универзитета у Нишу (слева на десно): „академик” Богдан Ђуровић, „доктор” Владан Петровић, шеф Драгољуб Б. Ђорђевић и секретар Милош Тасић.

Група за социологију. Докторирао је на престоничком Правном факултету тезом „Друштвене последице индустријализације пољопривреде Југославије” (ментор академик Радомир Лукић) стекавши научни степен доктора правно-социолошких наука.

Учитељовао је од 1959. до 1961. године у Височкој Ржани, на Старој планини, и у власотиначкој Шишави. Касније се сели за Сингидунум и већма ради у Пољопривредном комбинату Београд (ПКБ). До краја 1964. године био је референт за културу у општини Крњача. У Пољопривредном комбинату „Београд” најпре је радио као истраживач-аналитичар самоуправљања и руковођења и руководиоца ове службе, истовремено био је покретач и главни и одговорни уредник недељног листа „Пољоиндустрија“, потом иницијатор оснивања и директор Завода за друштвене односе и информисање у саставу Института ПКБ – „Агроекономик” (једина институција те врсте у ондашњој Југославији, СФРЈ).

После рада у друштвено-политичким организацијама (председник Општинског комитета Савеза комуниста Палилуле и члан председништва Градске конференције ССРН Београда), у НИП „Привредни преглед” обављао је послове главног уредника књига и часописа.

Ђура Стевановић је опслуживао многе стручне и друштвене функције. Био је секретар Секције за социологију рада Социолошког друштва Србије, председник Југословенског одбора за обележавање тридесетогодишњице листова ОУР-а, председник Издавачког савета „Борбе” за Србију, члан Програмског савета „Студија Б“, члан Програмског савета Народне библиотеке СР Србије, Програмског савета Документарног програма РТБ, Програмског савета Нолит-а, члан Уређивачког одбора часописа „Производња“, редакцијског Савета часописа „Пословна политика“, заменик председника Савета Факултета организационих наука у Београду, члан Савета Учитељског факултета у Врању, члан Савета Пољопривредног факултета у Земуну.

Био је и сада је члан Одбора за проучавање села Српске академије наука и уметности. Иницијатор је оснивања и био је председник Југословенског (сад Српског) удружења за социологију села и пољопривреде и председник Балканске асоцијације за социологију села и пољопривреде. Покретач је и главни уредник часописа за рурални развој „Виђења“. Директор је Завода за социологију развоја села, сада Завода за проучавање села. Био је члан научне редакције часописа „Регионална економика” Националне академије наука Украјине. Данас је члан Међународног савета годишњака Регионални агросистеми: економија и социологија, Института за аграрне проблеме Руске академије наука, у Саратову, и члан редакционог одбора библиотеке *Bulgaria rusticana* Института за проучавање друштва и знања Бугарске академије наука. Члан је издавачког савета Хронике села (Културно-просветна заједница Србије).

Добитник је многих друштвених признања, међу којима: Ордена заслуга за народ са сребрном звездом, Плакете града Београда, дипломе Најбољи радник ООУР-а, Мајског цвета Савеза синдиката Београда, плакете Сусрета самоуправљача „Црвени барјак“, Октобарске награде Власотинца и Плакете Машинског факултета Универзитета у Нишу.

Професор Стевановић оваплоћује и једнако пристаје уз критеријум рада, који је, потцртава Бранимир Стојковић (2013:142), као да је марксист, тако изричито заговарао Виљем Морис (Morris) уверен „да се човек остварује или поништава у оквирима свакидашњег живота чија је битна детерминанта радна активност...”

Наставна и научноистраживачка активност

Од 1988. на Пољопривредном факултету у Земуну изводи наставу из предмета *социологија*, а од 1994. године и из *социологије села*, чији је утемељивач на Агроекономском смеру. На Филозофском факултету у Нишу предавао је предмете *увод у социологију* и *социологију насеља* (села и града) на Групи за социологију. На Пољопривредном факултету у Осијеку предавао је *аграрну социологију* и на Учитељском факултету у Врању *социологију*. Био је заменик руководиоца смера последипломских студија *социологије друштвеног развоја* на Филозофском факултету у Нишу. Учествовао је у извођењу последипломске наставе на Пољопривредном факултету у Београду (*методологија научног истраживања*), Филозофском факултету у Нишу (*социологија руралног развоја*) и на Учитељском факултету у Врању (*савремена схватања друштвених наука*). По позиву је држао предавања из области *социологије села* на основним и последипломским студијама на Архитектонском факултету у Београду. Био је шеф Катедре за економску теорију, социологију и социологију села на Пољопривредном факултету. Био је члан комисија за оцену и одбрану магистарских и докторских теза на Пољопривредном и Архитектонском факултету у Београду.

Научна делатност Ђуре Стевановића огледа се у оквиру социологије савременог друштва, аграрне социологије, социологије села и социологије друштвеног развоја. Објавио је и приредио шеснаест књига и преко стотину радова у публикацијама. Учествовао је на конгресима руралних социолога Европе, међународним научним скуповима у Украјини, Бугарској, Грчкој, Бразилу...

Проф. др Ђура Стевановић је иницијатор и организатор традиционалног, двадест година за редом, међународног научног скупа „Власински сусрети” посвећеног теоријским, методолошким и истраживачким проблемима социологије развоја села. У раду ових скупова сваке године је учествовало преко 150 научних радника из наше земље и већег броја европских држава различитих научних профила (економиста, социолога, правника, географа, пољопривредних инжењера, урбаниста, етнолога...).

Под његовим руководством одржана су три међународна семинара за истраживаче села: „Село – предмет научног истраживања” (1996), „Друштвена функција социологије села – развој, стање и задаци” (1997) и „Рурално-социолошка истраживања” (шта се и како истражује у Пољској, Русији, Чешкој, Италији, Холандији, Бугарској, Македонији, Немачкој и Југославији) (1998), као и семинари за учеснике из Србије: „Управљање иновацијама на породичним газдинствима” (2007), „Уп-

рављање руралним развојем у Србији” (2008), „Управљање локалним руралним развојем” (2009) и саветовања „Друштвено-патолошке појаве у селима Србије” (2008), „Образовање и култура у селима Србије” (2009) и „Село и туризам” (2010).

Др Ђура Стевановић се готово педесет година бави научноистраживачким радом, најпре на радном месту истраживач самоуправљања и руковођења, потом као руководицац групе за изучавање друштвених односа, а од 1976. године и као директор Завода за друштвена истраживања и информисање ПКБ. Иницијатор је оснивања Завода за социологију развоја села, сада Завода за проучавање села, чији је директор.

Руководио је сложеним научноистраживачким пројектима (преко педесет), као што су: Друштвени положај сеоске омладине, Типологија сеоских насеља у Србији, Породично газдинство – обнова и развој села у Србији, Пројектовање потреба за учитељима у Србији до 2030, Роми у селима Србије... У оквиру Завода за проучавање села сада руководи његовом истраживачком делатношћу.

Дејанац

Дон Ђура је и те како заљубљен и везан за власитиначки крајолик. Не треба трошити речи објашњавајући како је у случају оснивања Власинских сусрета прорадило коренско позађе. С много оправдања Стојан Јевтић (Такић, 2013:9) истиче ту његову приврженост: „Истину говорећи, професор Ђура никада није отишао из свог завичаја, из свог Дејана. Он је само једно мало дуже време, као и многи његови земљаци, ‘печалбарио’ али увек се враћао завичају. Док су други зарађивали новце и са њима се враћали у ове крајеве наш професор се богатио знањем, делио га штедро свуда где се налазио, јер то је део његове природе и његове доброте.” Ако ћемо право, његово социолошко предузеће, да подвучем бар две хумане намере, подариће родном крају библиотеку и обновљени Задружни дом у Дејану (слика 2).

Са садашњим директором Власитиначке библиотеке Србољубом Такићем, постигао је договор да личну библиотеку преда као легат завичајном одељењу, о чему ће релативно брзо бити потписан споразум (око 2000 књига, разуме се и оне са посветама; ту ће бити и сви материјали са Власинских сусрета, укључујући и аудио и визуелне снимке).

Претходни председници СО Власотинце Живан Шушулић и Небојша Стојановић и шефови у месној заједници, прихватили су његову идеју о томе да је неопходно целовито преуредити Задружни дом. Зграда је на осам километара од Власотинца на путу ка Црној Трави и Власинском језеру, Заплању, Лужници, Пироту, Димитровграду... Тренутно има неких нејасноћа око хипотеке која је од стране Агробанке стављена на један део зграде. Зато, и не само из тих разлога, до краја године у Дејану ће бити формирана задруга.

Слика 2 – Задружни дом: Баш смо запузавели! (В. Петровић, 2014)

Председник Шушулић је обезбедио преко компетентне организације да се уради нека врста пројектне скице и предрачун. За средства за реновирање Задружног дома (који су 1949, у време глади и свакојаког сиромаштва, градили мештани) обратиће се лицима чије је име Дејан – Дејанима добре воље – људима пореклом из насеља, ма где сада они живели, и судионицима Власинских сусрета...

Дон Ђура је промоћурно смислио могућност да сви Дејани припомогну. Јер, у Србији и ондашњој СФРЈ једино његово село (од преко 27500 сеоских станишта) има властито име мушког рода. Дакле, пружиће се шанса, мушкарцима чије је име Дејан и представницама женског пола с именом Дејана да ово буде и њихово село (на плочи унутар Дома биће забележена сва имена која су на било који начин допринела реновирању).

Ђура Стевановић, чврсто вам стојим, јесте међу социолозима села засигурно једини који је према *Википедији* убедљиво најпознатији житељ свога места и краја.³ По популарности, теоријски гледано, могао би да га угрози само Славиша Стојановић, словеначки тренер фудбалског клуба „Црвена звезда“, рођен 6. децембра 1969. у Доњем Дејану. Али, и још једно али, буде ли ове године тим са Топчидерског брда освојио шампионат!

³ Гледано 29. јануара 2014. године.

Доктор Стевановић је доста учинио за развој села и пољопривреде у власотиначком подручју. Сада, када су притисле годиннице и изродила се унучад, требало би да се посвети лакшим, свакако корисним, активностима. Пошто му такво што иде од руку, зашто не би основао Друштво за улепшавање Дејана и околине (слика 3). – Буде ли га, ето мене међу првих десет добровољаца журног улепшавања и еколошког спасавања краја му.

Слика 3 – Ух, леп ли је Дејан! (В. Петровић, 2014)

Повелики Дејан неће ваљда доживети судбину насељца Сеоце на Копаонику, удаљеног 50 километара од Куршумлије, у којем живе „2” становника (мајка и син), и словима два (Аноним, 2014), или сврљишког Бучума (Богдановић, 2014), јер би то био парадокс: гаси се насебина социолога који је потпомогао опстанак и обнову бројних српских села.

Ноћник

Кад већ распредам о лику и делу изистинског ноћника, усудићу се да подвучем његов принос теоријској и практичној кафанологији, јер смо сате и сате, немоли вечери и ноћи, злонамерник би нас оцрнио – као згубидани изгубљене врсте, провели по власотиначким („Рујна зора“), нишким („Казанџијско сокаче“, „Нишлијска механа“) и београдским биртијама („Морнар“), најчешће бивајући у њему и Раши Попову омиљеној „Палилули” (слика 4). Тако смирени кафанац и, што да не, превејани крчмарски мачор, заједно с комшијом Рашом, допаде у моју

социолошко-кафанолошку искрицу која гласи некако овако: „Раша Попов, књижевник и приповедач, новинар и колумниста, кога је некада знало свако дете у Србији по Ршумовићевом ТВ серијалу ‘Форе и фазони’, да су у моди, као што нису, велики циркуси из нашег дечаштва – памтим ‘Адрију’ – био би европски циркузант, клоун ранга презимењака му Руса Олега. Сећате се како је кревелећи се и изводећи враголије читао и декламовао стихове, на лакоразумљивом језику и приступачним начином приближавао научне законе и техничке изуме свим генерацијама. Многи не знају да је, као инсајдерски уживалац, срочио неколико очаравајућих цртица о кафанама. Ево једне о панађурским биртијарама (2003:3): ‘Мокрински вашар је пре рата, колико се сећам, имао кафане. Све кафеције су подизале на вашару шатру. А сад има само један роштиљ са пљескавицама. Пре шездесет година под шатрама је била права кафана. Колима су доносили шанк, па су испред шатре точили пиво из буради. Сећам се вина, соде у сандуцима, пенушавог сока од малине. Одрасли су пили коктел од малине, вина и рума. То пиће се звало *Мусолини* (под. Д. Б. Ђ.). Завидео сам им. Пошто је мој стриц Рада био чувени кафеција, ја сам тамо на вашару добијао малину са содом. У свакој кафани у Мокрину је за децу главно пиће било малина са содом.’ Издањак мокринског грунта – тај Мокрин је чудо једно од талената, од Мике Антића до Танета Ибрајтера – од рана задојен вином и крчмом, и данас, када траћи поодмакло треће доба, не одустаје од боемштине и навраћа у београдску ‘Палилулу’: ‘Раши је ово омиљено место где свраћа сваки дан, каже да је то за њега најбоља кафана у Србији, а у Београду поготово. – Моја два стрица се нису школовала (само се мој покојни баба школовао за књиговођу), постали су кафеције. Зато знам шта је добра стара српска кафана. То је кафана мојих стричева, а ова много подсећа на њу. Има гурманске шкембиће, па специјални шумски ћевап, фантастичан чорбаст пасуљ... Ух, неки пут поједем тај чорбаст пасуљ, па сам пресрећан. Знате, као мали сам био врло болешљив. Родио сам се ‘гленцав’, скоро рахитичан, и стално сам патио од ангине. Моја мама је шапутала својој стрини: ‘Нина, бојим се за овог најмлађег да не умре.’ а, она ју је тешила: ‘Не бој се, Даро, иди у кухињу гледај како тај је (једе), он ће преживети (Станковић, 2013:10).’ *Кафанолоџија цени људе налик Раши, верне и ујорне, који не брнују с староси и дан издан иду у механу.* Узгред, не сањајући његову оцену, ‘Палилула’ постаје и моје омиљено престоничко свратиште захваљујући – пресудно – Палилуцу и пријашку дон Ђури Стевановићу, пензионисаном професору социологије села Пољопривредног факултета у Земуну, истанчаном дертлији, али и чињеници да се кафана ‘Крушевац’, смештена иза хотела ‘Асторија’, преименовала и пременила у мондиш место, а ‘Морнар’ почео да се лиња (Ђорђевић, 2014:105–106).” – Ономад смо баш ту, у Ђуриној и Рашиној меани склопили договор о изради *Сјоменице*.

Слика 4 – Палилуло, муко моја! (Д. Б. Ђорђевић, 2014)

Сељани

Наш јунак, пресуђујемо, највероватније није толико префињен теоретик у стварима *societas-a*,⁴ колико је продоран социолог у организационом погледу.⁵ Социолошка академска заједница не би напредовала без таквих дејственика и професионалаца који се жртвују на ползу колега и струковне организације, нештедимице утемељују удружења, сазивају конференције, штампају публикације, стају иза истраживања, промоција, запошљавања...⁶ Куд ћеш више? Дејанац је,

⁴ Верујем да нећу претерати у оцени када тврдим да је „Предговор: породична пољопривредна газдинства” (Стевановић, 2014:vii-xii) мом недавно штампаном зборнику Породично газдинство у пограничју (Ђорђевић и Вуковић, 2014) нешто боље што је изнедрио последњих година. Високо писање, малне школски пример како сажето изложити конкретну друштвену појаву – сложевину сеоског домаћинства – јер је веома аналитички представљено и описано породично пољопривредно газдинство и смештено у глобалну заједницу. Из њега се може учити и нешто научити. – Када бих предавао руралну социологију, узео бих предговор за испитно питање, формулисано овако: Породично пољопривредно газдинство – социолошки угао.

⁵ Као разговетан социолог села, у писању је имао осећај за детаљ и био прецизан у изражају, но недовољно брижљив према каквоћи језика.

⁶ Одатле пљусте похвале од множине колега, примера ради и од Милоша Марјановића, уваженог му саборца у стварима социологије села: „У свим овим годинама кризе и разноврсних санкција и немаштине, уз огромне финансијске проблеме, Ђура, наш драги пријатељ, сјајан аниматор и организатор, тешком муком, успевао је да одржи континуитет сусрета и да скоро редовно издаје зборнике резимеа на српском и

како приличи Дону, много многоме помогао и заслужено стекао неподељене симпатије и поштовање – од „обичних” сељака до академика – у завичају и главном граду, радном колективу и међу социолошком братијом, за кафанским столом и карираним столњаком... Изabraо је професију социолога села, али је и она њега закупила до сржи.⁷

А ту је и зем-задруга! Ђура се као некабинетски социолог села најбоље осећа међу земљацима испред сеоског дућана. Јер, знано му је, уз ицу зидарског пива, кришку врућег хлеба, главицу црног лука и нарезану саламу посољену вегетом, изворно се сазнаје шта мучи земљоделску душу, на каквој је тренутној цени власт и држава, која ће се култура садити, колики је процеп између негдашњице и садашњице... Држи се он, и нек се придржава, умног савета Тафила Мусовића: „Идите у брда и разговарајте с људима, наћи ћете мудраце без иједне прочитане странице.”⁸

Дон воли сељаке и брине над њиховом худом судбом, свагда наглашавајући да су они, ни криви ни дужни, уз радништво, српски прекарријат, убедљиво највећи губитници транзиције. И савршено схвата и дели њихову егзистенцијалну маргинализацију, гурање у запећак савременог српског друштва. На њега се, ако ми је веровати, и више односи констатација Антонеле Рихе (2014:11) него на врхунског му колегу, врсног емпиријског изучаваоца: „Срећко Михаиловић већ годинама, откако је у пензији, живи у селу поред Младеновца. Можда је и то разлог што поред дугогодишњег истраживачког искуства, а далеко од београдског круга двојке, разуме Србију боље од многих политичара...” Срећко – стручњак за изборе, Ђура – зналац руралне културе.

У време писања текста затече ме „Печатов” разговор с Радованом Белим Марковићем, у којем се са сетом подсећа прохујалог дечаштва и непатвореног сеоског живљења. Премда је Ђура за око деценију старији од српског књижевног првака, Белчев опис као да излази из Дејанчева уста и односи се на сâмо Дејане: „У Србији прилике су такве: детињство је, које год и како год да узели, ратно, послератно или, у најмању руку, међуратно; ровашено многим неимањима и страховима... Замагљена су ми сећања на то доба, а и у мом селу (Ћелије, код Лазареваца, Шумадијска Колубара) мало је остало од онога што је некоћ

енглеском језику (пре скупа) али и саопштења у целини (после одржавања овог вредног међународног скупа). То је било од посебног научног и формалног значаја за домаће ауторе али и за међународну афирмацију наших наука о селу (Такић, 2013:9).“

⁷ Зато и Милош Немањић, у тексту који објављујемо у Споменици (2014), може за њега да каже: „Међутим, треба још имати у виду да професија подразумева оданост позиву, аутономију и ауторитет. У том смислу се може поставити питање да ли човек бира професију или професија бира њега. У сваком случају, како год било – избор професије може да буде случајан, непредвидљив, под утицајем различитих околности, али и суштински социјално-културно условљен – између лика и професије се успоставља један дијалектични однос узajамног условљавања. Тешко да ће неко бити добар професионалац у некој области ако у свом опажању и вредновању нема неке од карактеристика које захтева одређена професија, али и сама професија утиче на то да се неке трајне диспозиције учврсте и профилишу.“

⁸ Београдски сликар с завидном каријером и у Холандији.

било... Готово да нема више с киме бих, а још мање оних којима бих могао да причам о Колубари чије се воде могадијаху пити, као и о видрама у воденичком јазу, почем би унуцима својих вршњака морао, прво, протолкујем: шта је то *јаз*, а и за воденице минуло је доба... Па те вечери уз лампу, у нашој *оџаклији*: укућани моји и суседи круне кукуруз, тек да нешто раде а ја им читам из ‘Хајдук Станка’ или из ‘Српске трилогије’... Ех, да... *Оџаклија* се, данас, само по речницима нахађа, за напред поменуте књиге нико и не мари, одавно, а укућани моји и суседи гледају можебити ‘Фарму’, или штогод томе налик... (Милосављевић, 2014:54).“

Ђура је Стевановић на време искусио и појмио да никада неће постати „градски” тип,⁹ да треба истрајати у урбаном гротлу и искористити га за добробит села и сељаштва, не узвисујући рурални образац и носећи на памети социолошку истину по којој је потврђено да чисти „руралац“, чисти „сеоски” не постоји: „Било би то тек стање духа. Постоје само сељани и сеоска друштва” – тачно казује Ђовани Оиуа (Oiuа).

Власински сусрећи (1995–2014)

На досадашњих двадесет Власинских сусрета свагда је било страних учесника, и редно је побројати сваку од деветнаест земаља и по представника-два:

- Босна и Херцеговина/Република Српска (Остоје Ђукић, Лазо Ристић)
- Бугарска (Станка Добрева, Јордан Капитански, Веска Кожухарова, Петко Христов)
- Велика Британија (Теодор Шанин [Shanin])
- Грчка (Јоргос Алексопоулос [*Aleksopoulos*], Хараламбос Касимис [Kassimis], Евангелос Папанажоту [Papanagiotou])
- Италија (Бруно Бенвенути [Benvenuti])
- Мађарска (Ерно Ковач [*Kovács*], Јудит Сигети [Sigeti], Шандор Шомођи [Somogyi])
- Македонија (Петре Георгиевски, Јорде Јакимовски [Јакимовски], Ружица Цацаноска)
- Немачка (Андреас А. Боденштед [Bodenstedt])
- Пољска (Адам Василевски, Анджеј Калета [*Kaleta*])
- Португалија (Изабел Родриго [Rodrigo])
- Румунија (Аурел Анка [Anca], Миодраг Милин, Арнес Немењи [Neményi])
- Русија (Петар Велики [Великий], Татјана Блинова, Наталија Фищенко)
- Словенија (Матеј Бедрач)

⁹ Нити је патио од синдрома провинцијализма, који, тврдо нам стоји Бели Марковић, заправо и не постоји: „Овим бих на учтив начин ставио до знања како сам, има неко доба, сасвим оглувео за трабуњања о ‘духу паланке’ – од стране осиноних празнова, који се, у самима себи, Балканском улицом, из својих ‘јападина’, узалуд успињу (Милосављевић, 2014:57).“

- Украјина (Петро Бурјак, Олга Кот, Вјачеслав Соловјев [Соловјев])
- Француска (Сисал Бродел [Brodal], Терезе Чопин [Chopin])
- Холандија (Гастон Ремез [Remez])
- Хрватска (Милена Жупанчић, Светозар Ливада, Иван Магдаленић, Антун Петак, Владимир Пуљиз, Ружа Фирст Дилић)
- Црна Гора (Ратко Р. Божовић, Срђан Вукадиновић)
- Чешка (Јана Вагнерова, Радек Коприва, Вера Мајерова [Majerová])

Ево и списка тема досадашњих Власинских сусрета:

1. Балканско село у променама и регионални рурални развој (1995);
2. Пољопривредно домаћинство, обнова и развој села (1996);
3. Млади и село (1997);
4. Интелигенција и село (1998);
5. Локални сеоски развој (1999);
6. Будућност руралних подручја (2000);
7. Село у европским земљама (2001);
8. Жене и село (2002);
9. Стари људи у селу (2003);
10. Наука и село (2004);
11. Рурални развој и заштита животне средине (2005);
12. Обнова и развој сеоских заједница на маргиналним подручјима (2006);
13. Традиционално и савремено у животу и раду људи на селу (2007);
14. Село у транзицији (2008);
15. Научна истраживања села – допринос „Власинских сусрета” (2009);
16. Самоорганизовање сеоских заједница (2010);
17. Учествовање становника у обнови и развоју села (2011);
18. Промене друштвене структуре у сеоским насељима и породична пољопривредна газдинства између прошлости и будућности (2012);
19. Обнова и развој села у Србији и европским земљама (2013); и
20. Планирање развоја сеоских области; будућност социологије села (2014).

Сусрети добијају на знатности и због тога што се скоро сваке године, поред конференцијског дела на Власини или у Власотинцу, обилазило по село као својеврсна истраживачка екскурзија и теренски рад. Тако, између осталих, учесници су боравили у Бољару, Власина Стојковића, Гложану, Дејану, Клисури, Конопници, Крушевици, Стајковцу, Тегошници и Шишави.¹⁰

¹⁰ Једном се прешла и међа и посетило бугарско село уз Ћустендил.